

Дієвим фактором у процесі удосконалення виконавського апарату є використання на заняттях з основного інструменту навчальних методів. Серед них: *метод проблемного виконання*, коли викладач формує проблему і розв'язує її, студенти стежать за ходом творчого пошуку (студентам подається своєрідний еталон творчого мислення); *частково-пошуковий метод (евристичний)*, сутність якого полягає в тому, що викладач формує проблему, поетапне розв'язання якої здійснюють студенти під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності студентів).

У процесі індивідуальних занять з основного інструменту акцент ставиться на сукупності методів, що спрямовані на стимулювання, інтенсифікацію свідомого надбання раціонального та оперативного рівнів технічного комплексу. Свідомо активізація творчого самовираження студентів досягається через цілеспрямований процес рефлексивного осягнення змісту музичного твору, пізнання його драматургії, що, у свою чергу, формує аналітичний та образно-драматургічний рівні художнього комплексу.

Таким чином запропоновані інноваційні підходи здатні трансформувати процес формування виконавської майстерності музиканта і можуть слугувати основою для оновлення змісту інструментальної підготовки майбутніх фахівців в системі сучасної музично-педагогічної освіти.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посібник. - К.: Академія, 2001. - 575 с.
2. Науменко С.І. Основи вікової музичної психології: Навч. посібник. - К.: Логос, 1995. - 103.
3. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры. - М.: Музгиз, 1961. - 319 с.
4. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: Монографія - К.: Наукова думка, 2003. - 263 с.
5. Падалка Г.М. Учитель, музика, діти. - К.: Музична Україна, 1982. - 60 с.
6. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва. - К.: «Освіта України», 2008. - 272 с.
7. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін : Навч. посібник. - К.: Експрес, 1998. - 183 с.

УДК: 378:911. 9 БЕЗВЕРХА Ю. В.

НАВКОЛИШНІЙ СВІТ, ОСНОВИ ЕКОЛОГІЇ, ГЕОГРАФІЯ ЯК МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ У СИСТЕМІ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ ОВК «ЛІСОВА КАЗКА» - ГІМНАЗІЯ «АПОГЕЙ»

Анотація. У статті розглядається проблема неперервності й наступності дошкільної й шкільної екологічної освіти в ланцюгу «Дитсадок - початкова школа - гімназія». Показано, що курс «Навколишній світ» в дитсадку та початковій школі знаходиться в тісному взаємозв'язку з географією та основами екології в гімназії та надає можливість формування гуманістичного світогляду учнів у системі природничої освіти. Визначається, що головними напрямками шкільної екологічної освіти і виховання є надання учням системних знань з екології у курсах природничих дисциплін і спецкурсах з екології, формування нового світогляду, залучення до практичного вирішення екологічних проблем, навчання взаємодії з природою.

Ключові слова: школа, екологія, навчання, учні, знання, природа

Аннотация. В статье рассматривается проблема непрерывности дошкольного и школьного экологического образования в цепи «Детсад - начальная школа - гимназия». Показано, что курс «Окружающий мир» в детском саду и начальной школе находится в тесной взаимосвязи с географией и основами экологии в гимназии и предоставляет возможность формирования гуманистического

го мировоззрения учеников в системе естественного образования. Определяется, что главными направлениями школьного экологического образования и воспитания есть получение учениками системных знаний по экологии в курсах естественных дисциплин и спецкурсах из экологии, формирование нового мировоззрения, привлечения к практическому решению экологических проблем, обучение взаимодействию с природой.

Ключевые слова: школа, экология, обучение, ученики, знания, природа.

Outward things, bases of ecology, geography as model of forming of humanism world view. This article represents the problem of continuity and following of preschool and school ecological education. It is determined that main directions of school ecological education and education is a grant the students of system knowledges from ecology in the courses of natural disciplines and special courses from ecology, forming of new world view, bringing in to the practical decision of ecological problems, studies of co-operating with nature.

Keywords: school, ecology, studies, students, knowledges, nature

Постановка проблеми. В Концепції екологічної освіти України зазначається: В найважливіших міжнародних документах останнього десятиріччя, присвячених проблемам навколишнього середовища і гармонійного розвитку людства велика увага приділяється екологічній культурі і свідомості, інформованості людей про екологічну ситуацію в світі, регіоні, на місці проживання, їх обізнаності з можливими шляхами вирішення різних екологічних проблем, з концептуальними підходами до збереження біосфери і цивілізації. Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту» [1].

Екологічна освіта та виховання школярів передбачає не тільки надання учням певної суми інформативного матеріалу про довкілля, вивчення властивостей предметів природи та явищ, засвоєння правил поведінки в природі, а й встановлення взаємозв'язків між предметами та явищами, тобто провідною ідеєю при вивченні природничого оточення повинна бути ідея єдності природи. Усвідомлення учнями цієї ідеї значною мірою забезпечується здійсненням систематичних цілеспрямованих спостережень у природі, особливо фенологічних спостережень.

Слід пригадати Л.С. Виготського, який свого часу наголошував на тому, що знання засвоюватимуться дитиною та сприятимуть її розвитку лише за умови врахування психічних та фізичних можливостей дитини, способів її орієнтації у довкіллі, характеру педагогічного впливу [3].

Розглядаючи знання як важливий засіб розвитку дитини, слід стимулювати її допитливість, запроектувати всі знання на особистість дитини, зробити їх для неї особисто значущими, зацікавити її в отриманні цих знань і не відкладати на більш пізній термін те, що її цікавить уже на даному віковому етапі. Людина, яка приходить у цей світ, спочатку сприймає його як одне ціле і лише потім починає у свідомості розділяти його на окремі частини. Ще в дошкільних установах єдиний світ, що оточує дитину, починає розділятися на складові частини, а потім цей процес продовжується в молодшій, середній і старшій школі.

Ми погоджуємось із науковцями, як стверджують, що навчати екології необхідно, розпочинаючи ще з дитячого садка. Насправді, у вихованні та формуванні екологічної культури найважливіша роль навчання відводиться дитячим садкам та школі. Проблема навколишнього середовища в теперішній час набуває широких масштабів. Саме тому, кожна дитина має відчувати: це стосується особисто її; цього досягні люди — значить, це доступно і їй; це потрібно знати всім, цікаво всім - а значить, і їй; це небезпечно і шкідливо всім — а значить, і їй.

Екологічне виховання є стратегією формування екологічної культури школярів, яка зумовлюється:

- гостротою екологічної кризи суспільства;
- необхідністю формування цілісного та цінного існування людини як частини природи;
- екологізацією знань, умовою збереження суспільства, розвитку людини через природу та діяльність людей;
- об'єктивним взаємозв'язком явищ навколишнього світу в розвитку науки як системи знання людини про світ.

Формулювання цілі статті. Діяльність закладу базується на принципах неперервності й наступності дошкільної й шкільної освіти в залежності від вікових можливостей дітей в ланцюгу «Дитсадок - початкова школа - гімназія».

Курс «Навколишній світ» в дитсадку та початковій школі є тісно взаємопов'язаним із географією та основами екології в гімназії - що дає можливість формування гуманістичного світогляду у системі природничої освіти.

Слід погодитись із висловлюванням французького вченого Ф. Дре, який вважає, що «екологія - наука майбутнього, і істотно, існування людини на нашій планеті буде залежати від її прогресу».

Головними напрямками шкільної екологічної освіти і виховання є робота з надання учням системних знань з екології у курсах природничих дисциплін і спецкурсах з екології, формування нового світогляду, залучення до практичного вирішення екологічних проблем, навчання взаємодії з природою.

На різних етапах учіння дітей ознайомлюють з природою, навчають любити, охороняти її, формують відповідні уміння. Але сьогодні змушує не скільки охороняти природу, а рятувати: переосмислити ставлення до природи, почати глибше вивчення походження та розвитку складних взаємозв'язків і процесів у навколишньому середовищі, шукати шляхи гармонізації взаємин людського суспільства та природи.

Виклад основного матеріалу. Термін «екологія» (наука про все) підкреслює зорієнтованість навчального процесу на реальне життя, на проблеми, які буде вирішувати людство, адже сучасна кризова ситуація вимагає екологізації всіх навчальних дисциплін.

Характерною рисою екології є те, що вона не належить до числа наукових дисциплін з простою лінійною структурою, оскільки вона має бути міждисциплінарною. В той же час дуже важливим є вивчення основних екологічних законів якомога раніше. У процесі свого розвитку та освоєння дитиною нових дисциплін екологічні знання повинні неперервно накопичуватися.

Одним із напрямів екологічної освіти є екологія як галузь знань, що розглядає сукупність предметів та явищ з погляду суб'єкта та об'єкта (живого або за участю живого), котрий є центральним у цій сукупності, що може слугувати створенню пропедевтичної основи для наступного вивчення предметів прир. одичного циклу у взаємозв'язку, зокрема географічному.

Проводячи паралель між двома дисциплінами, географією та основами екології, знаходимо гармонію, адже географія є не тільки джерелом нових відомостей про Землю, а й основою для формування гуманістичного світогляду, виховання дбайливих господарів, любові до рідного краю, набуття умінь і навичок адаптації до навколишнього середовища, адекватної поведінки в ньому.

Головною метою дисципліни «Основи екології» є пізнання різноманітності, взаємозв'язку, глобальності екологічних циклів, процесів, наявних екологічних проблем, яку можна реалізувати, пов'язуючи з загальною метою шкільної гео-

графічної освіти - формування у школярів географічної картини світу, з реалізацією змісту курсу «Природознавство» та інтегрованого предмету «Навколишній світ» шляхом диференціації знань.

Через зміст навчальних програм і через методику навчання можемо здійснювати послідовну внутрішню інтеграцію різних дисциплін на двох рівнях - допоміжних міжпредметних зв'язків і на використанні загальних методологічних принципів:

- активна взаємодія навчальних предметів, коли поняття і уявлення, сформовані на даному етапі навчання в межах одного предмета, переносяться і згодом активно використовуються в рамках іншого предмета, і навпаки, на наступних етапах;
- коли одні предмети органічно «ростуть» з інших, а не починають будуватися ніби заново, деякі розділи виключаються із програми, оскільки вони в цей час вивчаються в рамках іншого предмету, тоді відкидається відокремлення предметів і в самих різних формах здійснюється їх перекривання і взаємозбагачення.

Основними напрямками програми є:

- розвиток пізнавальних процесів (сприйняття, уяви, пам'яті, мислення) засобами активного включення рухів і дій, різних форм ігрової діяльності в навколишньому процесі;
- розвиток пошукових функцій інтелекту, оволодіння інструментом пізнання - логікою, різноманітних умінь і показників оволодіння предметом поряд зі знаннями.

Починаючи з дошкільного і молодшого шкільного віку, інтегрований предмет «Навколишній світ» синтезує знання з фізики, астрономії, біології, техніки, географії, геології, хімії, історії.

Синтез здійснюється із врахуванням віку учнів і з метою розв'язання двох завдань:

- пропедевтичного (пропедевтика природничо-наукових понять, уявлень, закономірностей; раннє формування діалектичного мислення);
- мотиваційного (формування у дітей цілісної картини природи, усвідомлення ними взаємозв'язків в оточуючому їх світі, в тому числі взаємозв'язків природи і людини, розвиток інтересу до пізнання природи).

Якщо в дитячому садочку курс «Навколишній світ» (з опорою на основу положень Державного стандарту) спрямований на отримання дітьми знань про красу природи, то в молодшій школі курс «Навколишній світ» починає розглядати протилежне поняття - некрасиве, яке в паралелі з красивим вирізняє екологічну проблему: сама по собі природа прекрасна; людина ж нерідко знищує її красу, хоча повинна і може зберігати і примножувати її.

Ставлення до природи широко використовується як метод екологічного виховання особливо як для дітей дошкільного віку так і для учнів молодших класів. З основних методів екологічного виховання можна виокремити наступні:

- пояснювально-ілюстративний;
- репродуктивний;
- метод проблемного навчання;
- частково-пошуковий;
- дослідницький.

Так, у рамках пояснювально-ілюстративного методу можна повідомляти учням інформацію про навколишнє середовище і народні традиції, формувати відповідне ставлення до природи (розповідь, пояснення), друкованого слова (підручник, додаткова література), наочних посібників (картин, схем, натуральних природних об'єктів тощо), практичного показу способів діяльності у природі (догляд за рослинами на пришкольній ділянці, догляд за тваринами у кутку живої природи тощо). При цьому діти слухають, читають, спостерігають, співставляють нову інформацію про природні об'єкти з раніше засвоєною і запам'ятовують. Користу-

ючись зазначеними методиками, вчитель доводить до відома учнів зміст, суть і значення народних традицій ставлення до природи.

Не менш ефективним в якості методу навчання є використання дослідів, як зазначають дослідники. Він є одним із найважливіших методів пізнання природи, накопичення чуттєвого досвіду. Необхідність проведення дослідів у початкових класах зумовлена, на їх думку, насамперед тим, що більшість природознавчих уявлень і елементарних понять формується тільки на основі чуттєвого досвіду, який розвинений в дітей молодшого шкільного віку ще не на досить високому рівні. У процесі навчання дослідів необхідні ще в тоді, коли явище у природі є довготривалим і учні не мають можливості спостерігати за ним від початку до кінця, або на певному уроці виникає потреба в детальному вивченні чи загостренні уваги дітей на окремій частині такого явища [2].

До головних завдань програм для загальноосвітніх навчальних закладів допустимо

завдання курсу програми «Основи екології (з елементами географічних знань)»:

- дати учням поняття про те, що людина - частина природи, що вона тісно пов'язана

- з оточуючим середовищем і в своїй діяльності здійснює великий вплив на природу;

- виховувати почуття відповідальності за природне оточення, розуміння особистості відповідальності не тільки за себе, своїх вчинки, а і за всю планету;

- здібності осмислення кожною дитиною важливості своєї ролі в тому, щоб зробити світ кращим, здоровішим;

- вчити досліджувати екологічні ситуації і проблеми, здійснювати екологічний вибір;

- формувати вміння зосереджуватися на вирішенні екологічної проблеми, прийма-

- ти рішення, наполегливо, здійснювати позитивні зміни в навколишньому середовищі;

- сприяти розвитку особистісного зросту молодших школярів, формуванню власних цінностей.

Курс «Природознавство» в 5 класі є продовженням курсу початкової школи і має на меті реалізацію змісту курсу знову ж таки шляхом диференціації знань з астрономії, фізики, хімії, біології, географії. Темати програми утворюють безперервну послідовність пов'язаних і взаємозумовлених ланок. І поряд з цим курсом у 5 класі вводиться курс «Основи екологічних знань», який продовжується до 7 класу включно. Програма «Основи екології (з елементами географічних знань)» базується на основних принципах екологічного світогляду, у ній добре вироблена концепція безперервної екологічної і географічної освіти. Її особливістю є посилення практичної спрямованості екологічної освіти. Процес навчання має проблемно-розвиваючий характер. Передбачена велика кількість лабораторних, практично-дослідницьких робіт, уроків - захистів - проєктів і тощо з використанням активних методів навчання.

Адже ігрова діяльність займає особливе місце в процесі розвитку творчих здібностей школярів та становлення екологічної культури учнів. Вона формує досвід прийняття екологічно правильних рішень, засвоєння моральних норм і правил поведінки в природі, сприяє створенню зв'язку між навчанням і застосуванням знань на практиці.

Один із засобів закріплення, систематизації та узагальнення знань про навколишнє середовище - дидактичні та сюжетно-рольові ігри. Їх надзвичайно важлива роль полягає в закріпленні природоохоронних уявлень [2].

Крім того з учнями молодших класів необхідно проводити екскурсії, походи, експедиції. заняття на станції юних натуралістів. що є не тільки заходами для

Оскільки шкільна географічна освіта є складовою освітньої галузі «Природознавство», навчальна програма з географії розроблена на основі положень Державного стандарту базової і повної середньої освіти, це дає можливість використання міждисциплінарного зв'язку з курсом «Основи екологічних знань». А так як, географія для реалізації загальної мети має свої головні завдання, то можна запропонувати розв'язання завдань екологічного спрямування. Ці завдання тісно переплітаються з географією, школярі дістануть змогу:

- ознайомлення з поняттями і уявленнями (географічними, хімічними, фізичними, біологічними),
- закономірностями, засобами дослідження оточуючого нас світу;
- отримання цілісного уявлення про нашу планету, її сфери та взаємодію між ними;
- усвідомлення унікальності такого явища, як життя, його унікальності на планеті Земля, і в той же час серйозної загрози, що нависла над біосферою;
- формування відношення причетності до всього, що відбувається на планеті, що буде відбуватись, що може відбуватися;
- розуміння серйозності екологічних проблем, які не мають кордонів і поглиблюють масштаби екологічної кризи.

Структура і зміст програми з географії, як і екології, базується на принципах безперервності й наступності шкільної географічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньо-предметних зв'язків, гуманізації, гуманітаризації, диференціації навчального матеріалу в залежності від вікових можливостей учнів, практичної спрямованості.

В Таблиці 1 наведено дані про об'єм навчального часу, який виокремлено у навчальному плані з географії (6-10 клас) на вивчення екологічних питань.

Таблиця 1

Клас	Кількість годин географії	Кількість годин екологічного змісту
6	68	9
7	68	19
8	68	7
9	68	7
10	52	11

З 324 годин, що є у курсі географії у 6-10 класах, на екологічні теми відведено 53 години. Чи не є це поштовхом до необхідності екологізації навчального матеріалу інших дисциплін, яка є підґрунтям реалізації подвійної направленості розвитку - від вчителя до учня, від учня до вчителя, де 50% - розвиток учнів, 50% розвиток вчителя, який сам знаходиться в режимі творчого пошуку, змушений суттєво розширювати свою ерудицію, виходити за межі свого предмету, формувати власне цілісне бачення світу.

Екологічні питання в курсі географії розпорошені і мають іншу спрямованість. Велика увага приділяється питанням не суто екологічним, а питанням тільки одного напрямку - охорони природи, питанням вивчення наслідків діяльності людини, антропогенної деградації природи.

Екологічний аспект повинен органічно включатись у процес освіти всіх вікових категорій, адже це відповідає концепції «неперервної освіти».

Структурна схема дисциплін у ОВК «Лісова казка» - гімназія «Апогей» подана в таблиці 2.

Таблиця 2

Структура	Дисципліна
Дитячий садок	Навколишній світ
Початкова школа	Навколишній світ з основами екологічних знань
5-7 класи	Основи екології з елементами географічних знань
8-10 класи	Географія з основами екологічних знань

Висновок. Теперішні учні - це майбутні високоосвічені громадяни, які мають бути здатні зрозуміти проблеми, що породжуються екоситуацією на початку XXI століття, а головне - вміти вирішувати їх. Головою метою екологічної роботи в системі природничої освіти ОВК «Лісова казка» - гімназія «Апогей» є виховання екологічно культурної особистості. В результаті багаторічної навчальної та виховної роботи сформовано певні шляхи досягнення зазначеної мети - розроблено та впроваджено безперервну та ефективну систему екологічного навчання та виховання.

Список використаних джерел

1. Концепція екологічної освіти України [Електронний ресурс] із сайту Міністерства освіти і науки України 12:15 20.04.2010 Режим доступу <http://www.osvita.irDin.comA/iddil/v5Zd33.htm>
2. Гезей О.М., Холодова Н.О. Екологічне виховання молодших школярів за освітньою програмою „Довкілля” [Електронний ресурс] Блог Початкова школа Режим доступу http://pochshkola.blogspot.com/2010/02/blog-post_08.html
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология. - М., 1991. - С.389.
4. Миркин, Б.М. Полевые игры по экологии. /Б.М. Миркин, Л. Г. Наумова - М.: Устойчивый мир. - 2000. - С. 138.

УДК 378.147.111: 33.001.26

Л.Л. БОРИСЕНКО

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВНЗ

Анотація. У статті розглянуто сутність та психолого-педагогічні чинники оптимізації навчальної діяльності студентів - майбутніх економістів в контексті інноваційного розвитку ВНЗ.

Ключові слова: професійна підготовка, навчальна діяльність, оптимізація, педагогічні умови, цикл психолого-педагогічних дисциплін.

Аннотация. В статье рассмотрены сущность и психолого-педагогические факторы оптимизации учебной деятельности студентов - будущих экономистов в контексте инновационного развития ВУЗов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учебная деятельность, педагогические условия, цикл психолого-педагогических дисциплин.

Annotation. The article is devoted to the problem of optimisation of learning activity of future economists in the context of innovative development of higher education establishments. Attention is paid to psychological and pedagogical aspects.

Keywords: professional preparation, educational and cognitive activity, optimization, teaching conditions, the cycle of psychological and educational disciplines.

Соціально-економічний розвиток України на початку XXI століття, процеси глобалізації та інтеграції суспільства актуалізують підготовку фахівців економічного профілю, адже вони мають швидко реагувати на зміни економічної ситуації, приймати оптимальні рішення, віднаходити потрібну інформацію, постійно вдосконалювати свій професійний рівень. Важливим завданням професійної підготовки